

УДК 304.9

С. П. Харченко

*Кіровоградський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка*ЕТНОКУЛЬТУРНІ ЦИВІЛІЗАЦІЇ В КОНТЕКСТІ РОЗГОРТАННЯ
ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Показано, що ідея взаємодії й рівноправ'я етнокультурних цивілізацій набуває різних форм у процесі історичного поступу людства. На сучасному етапі розвитку ця проблема має особливе наукове значення, а на практиці реалізується в міжнародних рухах і організаціях. Їх діяльність тісно пов'язана із глобалізаційними перетвореннями. Останні сприяють появі не лише позитивних, але й протилежних деструктивних тенденцій у геополітичному просторі. Нації, етноси, культури відстоюють свою ідентичність будь-якою ціною й не завжди мирним способом. Внаслідок цього фактично порушуються норми та принципи рівноправ'я націй, народів. Відтак виникає необхідність теоретичного переосмислення підходів до проблем функціонування, розвитку соціокультурних, етноцивілізаційних утворень в єдиному світовому просторі.

Доведено, що нерівномірність світового економічного розвитку в майбутньому лише посилюватиметься і, як наслідок, поставить під загрозу досить нестійку єдність світової спільноти.

Погляд на глобалізацію, як на інтегральну суму процесів найбільш адекватно відображає вплив цього явища (як творчий, так і руйнівний) на діяльність людей. Все більш чітко розглядається дійсне її обличчя – прагнення західного світу, включаючи США, контролювати цей процес. Безумовно, саме Захід виступає головним провідником глобалізації, але він не визначає її напрямки і результати, глобалізація – це нерівномірний і суперечливий процес.

Ключові слова: етнокультурні цивілізації, глобалізаційні процеси, загальноцивілізаційний процес.

Постановка проблеми. Як показує філософський аналіз основних етнокультурних векторів цивілізаційного розвитку: «Заходу-Сходу», «Півночі-Півдня», характерною ознакою сучасності стала так звана «посттенденція»: постмодерністська, постіндустріальна. В основі концепцій «построзвитку» простежується зміна ціннісних систем, в тому числі й етнокультурних. Сучасні соціокультурні трансформації є результатом переосмислення історичного досвіду людства, реакцією на руйнівні впливи світових і «холодної» воєн, політичних конфліктів і протистоянь. Окрім того, крах Радянського Союзу, що призвів до монументальних потрясінь, а також якісно змінив глобальний простір, відроджує ідею про виклики історії, яка виявляє все нові альтернативи цивілізаційного розвитку. Багатоманітність етнокультурних вимірів, з одного боку, а також спроба їх уніфікації у єдину модель, яку пропонує європейська цивілізація, з іншого боку, породжує певну колізію. Остання полягає в тому, що на тлі глобалізаційних перетворень все активніше захищають свою самотність етнокультурні цивілізації. М. Бердяєв, долаючи пласти часу, розкривав суперечливі процеси в історії людства: універсалізації, який уособлює імперіалізм, й індивідуалізації, початком якого є націоналізм. Шляхом до майбутнього, на його думку, є об'єднання людства у вселенську єдність шляхом боротьби за національну культуру – нівелювання цивілізації є «потворним» [1, с. 351, 364].

Ідея взаємодії й рівноправ'я етнокультурних цивілізацій набуває різних форм у процесі історичного поступу людства. На сучасному етапі розвитку ця проблема має особливе наукове значення, а на практиці реалізується в міжнародних рухах і організаціях. Їх діяльність тісно пов'язана із глобалізаційними перетвореннями. Останні сприяють появі не лише позитивних, але й протилежних деструктивних тенденцій у геополітичному просторі. Тобто нації, етноси, культури відстоюють свою ідентичність будь-якою ціною й не завжди мирним способом. Внаслідок цього фактично порушуються норми та принципи рівноправ'я націй, народів. Відтак виникає необхідність теоретичного переосмислення підходів до проблем функціонування, розвитку соціокультурних, етноцивілізаційних утворень в єдиному світовому просторі. На думку Н. Висоцької, «Захід просто не сміє далі запліщувати очі на існування культурного Іншого», що вважатиметься самогубством [2, с. 5]. В. Толстих стверджував, що замах на багатоманітність в сфері політичного і культурного життя завжди викликає відповідну реакцію самозахисту [3, с. 382].

Мета. Особливо актуальним є дослідження специфіки сучасного соціокультурного простору, характеру глобальних трансформацій та наслідків їх впливу на соціум у контексті цивілізаційного підходу до розуміння історичного процесу.

Аналіз досліджень і публікацій. Глобалізація стала предметом дослідження майже всіх суспільних дисциплін. Найвідомішими дослідниками глобалізації серед західних дослідників є З. Бауман, І. Валлерстайн, Е. Гіденс, Р. Робертсон, Е. Саїд, Дж. Стігліц, Г. Томсон, М. Уотерс та інші. Серед сучасних російських дослідників слід назвати М. Львіна, В. Пантіна, В. Стьопіна, В. Толстих та інших. Існують різні тлумачення сутності глобалізації та її соціальних наслідків. В загальному значенні під глобалізацією можна розуміти зміцнілий процес глобальної взаємозалежності держав, економік, культур, що

характеризується стисканням світу й інтенсифікацією усвідомлення світу як єдиного цілого [4, с. 44]. На наш погляд, визначення глобалізації А. Володіна, Г. Широкова як комплексного гео економічного, геополітичного, неогуманітарного явища, що впливає на всі сторони життєдіяльності світового співтовариства більш суттєво окреслює зміст цього поняття [3, с. 36]. Глобалізація – це процес, який приводить до охоплюючого весь світ зв'язування структур, культур, інститутів. Глобалізацію представляють і як процес, і як нову ідеологію, як неминучу стадію історичної, соціокультурної динаміки [4, с. 45]. Е. Гіденс зазначав, що це – комплексний процес, який включає політичні, економічні, культурні аспекти [5, с. 13, 14]. Американський економіст Дж. Стігліц наголошував на тому, що глобалізація «послабила відчуття ізольованості у країнах, що розвиваються, й надала багатьом у цих країнах доступ до знань» [6, с. 28].

Як зазначив М. Кастельс, «глобальна економіка в ХХІ ст. буде поширюватися, використовуючи значне збільшення потужності телекомунікацій та обробки інформації. Вона проникає у всі країни, на всі території, у всі культури, у всі комунікаційні потоки й у всі фінансові мережі, безупинно розглядаючи планету в пошуках нових можливостей для отримання прибутку. Але вона буде це робити вибірково, з'єднуючи значимі сегменти і нехтуючи місцевостями і людьми, які вже вичерпали свій потенціал або не викликають інтересу на даний момент» [7, с. 508]. Нерівномірність світового економічного розвитку в майбутньому лише посилюватиметься, що, на наш погляд, ставить під загрозу досить нестійку єдність світової спільноти. Дуже небезпечним назвав В. Наталуха прагнення супердержави до атомізації, розколу етнокультурних і політичних утворень [8, с. 83]. Дж. Стігліц назвав однією з причин опору глобалізації підрих останньою традиційних цінностей, що робить неминучим конфлікти [6, с. 232]. Слушно зазначив О. Колесніков, що в рамках філософсько-культурологічної концепції глобалізації сучасне суспільство є цілісним взаємопов'язаним світом, що постійно зустрічається з необхідністю культурного плюралізму при вирішенні глобальних проблем [9, с. 203-204].

Зрозуміло, що погляд на глобалізацію, як на інтегральну суму процесів найбільш адекватно відображає вплив цього явища (як творчий, так і руйнівний) на діяльність людей. Все більш чітко розглядається дійсне її обличчя – прагнення західного світу, включаючи США, контролювати цей процес. Однак, не можна погодитися з тими дослідниками, хто ототожнює глобалізацію з вестернізацією чи американізацією. Безумовно, саме Захід виступає головним провідником глобалізації, але він не визначає її напрямки і результати, глобалізація – це нерівномірний і суперечливий процес. На думку Ю. Пахомова, «покладаючись на своє безпрецедентне інформаційне домінування, Захід надав процесу нав'язування своїх цінностей майже невідворотній характер» [10, с. 15].

Новий поштовх до аналізу феномену цивілізації і культури в контексті історичного поступу людства пов'язаний, як ми вже зазначали, із появою глобальних проблем сучасності. По-новому виглядають сьогодні ідеї про цивілізацію як спосіб існування людства. Досліджуючи причину зростання ворожості всередині невеликих етнічних груп, П. Рікбор наголошує на тому, що універсалізація викликала руйнівні процеси, він помітив, що найменша, майже невидима чужій людині «відмінність» стає граничним пунктом, навколо якого групуються особистості, що мають її за щось спільне для себе [11, с. 298-300].

Схожа на цю ідея «сингулярностей» Ж. Дельоза полягає у перевазі дифузної культурної ситуації над дуальними схемами [12, с. 453]. Р. Рорті розуміє культуру як процес комунікації [13, с. 55-56]. Отже, етнокультурна цивілізація також постає системою, що протиставляє себе усім іншим аналогічним чи альтернативним системам. Тому усвідомлення нею власної єдності й самоідентифікації є відображенням компліментарності як підсвідомого відчуття взаємної симпатії та спільності людей. Визнання етнічним колективом своєї спільності є головною ознакою «єдності» як системи. Найбільш відомі етноси згруповані у своєрідні конструкції-«культури» або «надетнічні цілісності». Кожна з етнокультурних цивілізацій, в свою чергу, взаємодіє із ландшафтом і техносферою. Ці зв'язки не випадкові і залежать від характеру адаптації й рівня розвитку етносів як продуктивних сил. Отже, термін «етнокультурна цивілізація» найбільш цілісно відображає сутність сучасного стану культури, що постає складним поєднанням етносів і світоформуючих систем.

Основна частина. Етнокультурні цивілізації як і будь-які самобутні цивілізації не підлягають уніфікації. Остання в сучасних умовах постає актом її насильницького залучення до єдиного стандартного зразка розвитку – «євроцентризму» та «постісторії». Ця спроба виявилася невдалою. Альтернативою цим зразкам є цивілізаційний підхід до історії, який виступає іншою точкою зору, порівняно із формаційним підходом. Вони не заперечують один одного, але відрізняються, адже ставлять історії різні запитання. Теорія «кінця історії», запропонована Ф. Фукуямою, відображає реальне ставлення західного світу до представників інших культур. Він описує історію як «діалог» між суспільствами,

внаслідок якого дивіденди отримує лише те суспільство, яке в змозі подолати свої внутрішні суперечності [14, с. 110]. Зрештою воно набуває статусу «розвинутої» держави і потрапляє у вузьке політичне коло «обраних», куди не мають доступу інші. Ф. Фукуяма підкреслює, що історія спрямована на затвердження ліберальної демократії промислово розвинутих країн, яка і постає її кінцем [14, с. 121]. Чимало держав однак не прагнуть до євроінтеграції і бажають зберегти своє «обличчя», що свідчить про поляризацію думок стосовно концепції «кінця історії».

Усі вказані вище підходи пов'язані з ідеєю приналежності суспільства нового типу до постісторії. Ф. Уебстер зазначає, що зрозуміти тенденції розвитку інформаційного суспільства можливо лише врахувавши історію розвитку капіталізму і його потреб. Так інформаційний капіталізм суттєво відрізняється від капіталізму корпоративного [15, с. 366]. Вигляд сучасного капіталізму постає доволі монументальним. Його специфічними рисами є діяльність величезних транснаціональних корпорацій, глобальні масштаби конкуренції, колонізація новітніх технологій, монополізація інформації і сфери знань, впровадження складної системи економіки. Техногенна цивілізація постає невід'ємною від основних законів сучасного капіталізму. Дійсно, мірою того як зростає роль сфери послуг та інформації в економіці, а сфера виробництва комп'ютеризується, природа багатства невпинно змінюється. При цьому капітал утрачає залишки своєї «матеріальності».

З початком формування «єдиної» світової спільноти (друга половина ХХ століття) світові процеси виходять за межі простих бінарних конструкцій типу «Захід-Схід». Так, Ю. Яковець стверджує, що наприкінці ХХ ст. як вияв зміни загальнопланетарної картини, активізуються процеси інтеграції, зокрема, розвивається західноєвропейське цивілізаційне співтовариство [16, с. 12].

Важливе значення в розумінні нової епохи належить процесу локалізації – зворотній стороні глобалізації. Під локалізацією розуміють зростаючу ролі місцевих співтовариств, практик регіонального співробітництва [4, с. 52]. На нерозривний зв'язок глобалізації і локалізації як взаємопов'язаними тенденціями указує термін «глокалізація». Так, Р. Кісь, розглядає взаємодію процесів глобалізації і локалізації як глокалізацію – зустрічний рух смислоформ, знакових систем та способів комунікації. Автор зазначає, що діалектика соціокультурного простору в усіх вимірах – локальних, національних, глобальних – полягає в гармонійному поєднанні внутрішніх та зовнішніх чинників [17, с. 13-14].

Представляє інтерес і феномен «третього світу», який дозволяє інтегрувати актуальні позиції антиномії «Захід-Схід». Безумовно, сучасний світ не вміщується в одну схему, яка б увібрала всі його ознаки. В. Розін визначає чотири основних моменти, що характеризують сучасну соціокультурну ситуацію. Перший пов'язаний із усвідомленням негативних і незворотних аспектів техногенної цивілізації. Другий виявляє формування нового соціального проекту, націленого на покращення умов життя в межах глобального простору. Третій – це суттєва зміна практик і діяльності людини, що сприяє розвитку технології, яка диктує в якому напрямку слід рухатися людству. Четвертий обумовлений новим рівнем знань про науку як таку [18, с. 139-140]. Усі ці моменти виявляють суперечливу конфігурацію надзвичайно складного соціального механізму, важелі управління яким належать монополістам влади – західному світові на чолі із США. Подібна «соціальна машина» постає байдужою до потреб держав із слабкою економікою, етнокультурних цивілізацій, що претендують на самовизначення і затвердження власних цінностей і традицій. В результаті світ розділився на тих, хто може протистояти новій системі, яка формується і тих, кого вона поглинає.

Розвиток глобалізаційних процесів тісно пов'язаний з антиномічними соціокультурними контекстами розвинутого в інституційованому плані західного світу та суспільствами, які не подолали цивілізаційного етапу розвитку. Особливості сучасних геополітичних процесів ускладнюють розвиток давно сформованих моделей «Захід-Схід». Західна модель обрала такі світоформуючі принципи та ціннісні установки, які суперечать законам природи, обумовлюють низку негативних явищ і тенденцій. Безумовно, це стосується перш за все духовної сфери західного суспільства. Таку модель не можна назвати універсальною. Сучасний світ розвивається суперечливо та неоднозначно. Незважаючи на деякі спільні ознаки, що притаманні етнокультурним цивілізаціям, він ніколи не був одноманітним. Завжди існували цивілізаційні, релігійні, політичні відмінності, які посилювалися на тлі значних геополітичних змін. Країни Сходу і Заходу перебувають у процесі вироблення нових моделей розвитку, які узгоджуються зі світовими тенденціями і сприяють збереженню власної своєрідності.

Сильні традиціями етнокультурні цивілізації намагаються протистояти перш за все процесам глобалізації, а саме їх деструктивним проявам. «Глобалізація була нав'язана світові разом із обіцянками про спокій і процвітання... Мир був ще однією обіцянкою

глобалізації, але замість цього з'явилися тероризм і війна», – зазначає В. Шива [19, с. 81]. Отже, самобутні етнокультурні цивілізації виступають протекцією різноманітних економічних систем на всіх рівнях, способом культурного різноманіття, визнанням того, що «інші» постають не «загрозою», а необхідною умовою загальноцивілізаційного процвітання [19, с. 84].

Прагнення Сполучених Штатів Америки підкорити арабський світ призводить до появи локальних воєн і збройних конфліктів, а це ще більше «розхитує» й без того нестабільну світову систему. Американські цінності й ілюзорна американська свобода дратують представників інших культур, адже їх нав'язують із позиції сили, приховуючи істинні наміри, які полягають у тому, що однополярність системи міжнародних політичних відносин і процес глобалізації наділяють єдиного світового лідера необмеженою владою в масштабах гіперпростору. Слід особливо підкреслити, що основні суперечності між культурами виникають не через багатоманітність форм вираження їх змісту, несхожість менталітету, ціннісних орієнтирів, все це є природним, адже природа також постає системою розмаїтих форм життя, а через спроби знищити цю природну багатоманітність і встановити штучний схематичний світопорядок – односторонній, а тому недосконалий.

Розглянемо фразу «американська мрія», яка поступово перетворилася на концепт американського способу життя, своєрідний міф про світле майбутнє. Він став привабливим майже для всього людства. Поступово цей міф перетворився на символ свободи й демократії. Врешті-решт в американському суспільстві почала обстоюватися циклічна модель послідовної й природної заміни лібералізму консерватизмом, і навпаки. За допомогою цієї моделі ліберали-реформісти прагнули довести значущість лібералізму як такого. Однак така циклічна модель, що на перший погляд приваблює американське суспільство вичерпною простотою й прозорістю, інтерпретує лише поверхові зрушення, соціально-психологічні зміни в суспільній свідомості американської нації й не торкається кардинальних соціально-економічних процесів, об'єктивних тенденцій історичного розвитку. Найбільш сучасним за характером серед соціально-політичних програм є «неолібералізм» як ідейно-політична течія. Префікс «нео» поступово вкорінюється в політичному лексиконі й ототожнюється з новим напрямком історичного розвитку, позитивними зрушеннями в усіх сферах соціального життя людства в цілому.

Теорії «постіндустріального» суспільства в 60-х – початку 70-х рр. були пов'язані з іменами Д. Белла, З. Бжезінського та інших теоретиків лібералізму. З. Бжезінський обґрунтовує ідею американської винятковості й схиляється до думки про Сполучені Штати Америки як безальтернативний варіант цивілізаційного розвитку. Він підкреслює, що нова американська мозаїка є «мультикультурною етнічною сумішшю», представники якої одночасно зберігають свою відмежованість, є більш цілеспрямованими й відображають нечувану різноманітну глобальну палітру [20, с. 244]. Він підкреслює, що зміни, які відбулися в Сполучених Штатах Америки, не просто відображають безпрецедентне розмаїття так званих «меншин», а і порушують питання чи може конкретна расова або етнічна меншина зайняти в Америці домінуючі позиції? [20, с. 245].

Ще важливішим з політичної точки зору є питання стосовно формування самосвідомості і, як наслідок, зростання політичної активності етнічних груп, що проявляють особливий інтерес до конкретних аспектів американської зовнішньої політики [20, с. 245]. Йдеться про кубинські, грецькі й особливо мексиканські етнічні меншини. З. Бжезінський наголошує, що зростання ролі культурної й політичної самосвідомості конкретних етнічних груп супроводжується руйнуванням замкненої в минулому англосаксонської білої протестантської еліти та більш терпимим ставленням до багатоманіття в Америці, яка раніше здебільшого орієнтувалася на асиміляцію [20, с. 247-248].

Він робить висновок, що в часи американської гегемонії й глобалізації жодна з конкретних груп не в змозі глибоко відобразити загальноамериканські національні інтереси. Більше того, навіть значна кількість складних проблем, які Америка має вирішити як світовий гегемон, призводять до зіткнення інтересів різноманітних етнічних груп в США. Прикладом є риторичні на сьогодні питання: яка з етнічних груп повинна визначати політику США стосовно Ізраїлю та Арабського світу? Китаю й Тайваню? Індії й Пакистану? За відсутністю базової солідарності, в центрі якої стоїть розуміння спільного майбутнього Сполучених Штатів Америки, американська мозаїка може перетворитися на змагання між етнічними групами, кожна з яких буде затверджуватися будь-якими засобами [20, с. 249].

Дж. Сорос, так само, як і З. Бжезінський, схиляється до ідеї домінуючої ролі США в геополітичному просторі. Він вказав на те, що геополітичний реалізм ґрунтується на інтересах держави. Ідеалізм відкритого суспільства підкреслює загальнолюдські інтереси [21, с. 184]. «Холодну війну» Дж. Сорос інтерпретує як конфлікт між двома наддержавами або між двома уявленнями щодо того, як організувати світ. Тобто конфлікт

відбувається між «закритим» і «відкритим» суспільствами [21, с. 185]. Принципи відкритого суспільства, на його думку, знаходять своє відображення в демократичній формі правління і в ринковій економіці. Однак у разі спроби реалізувати ці принципи в світовому масштабі, людство стикається зі складнощами, що здаються нездоланими, а саме – з національним суверенітетом [21, с. 203].

Виходом із глухого кута й одним із способів побудови відкритого суспільства без порушення національного суверенітету, на його думку, є пропозиція фінансових стимулів конкретним країнам, що сприятимуть добровільному прийняттю міжнародних угод і стандартів [21, с. 204]. Стосовно майбутньої організації світу Дж. Сорос зазначає, що лише США здатні координувати його, однак ні в якому разі не поодиночі – необхідно прикладати спільні зусилля всіх держав, однак під керівництвом Сполучених Штатів Америки [21, с. 193]. Це означає, що гегемонія не може існувати, якщо гегемон не приділяє достатньо уваги інтересам інших членів співтовариства, не координує їх дії, оскільки вони можуть об'єднатися й знищити гегемона. Е. Саїд зазначив, що імперіалізм консолідував ідентичності в глобальному масштабі, але ж останні продовжують відтворювати культурні й етнічні ідентичності [22, с. 467]. Д. Мартен наголошував, що немає підстав визнавати перемогу глобалізму в масштабах планети – існує певне піднесення «постнаціонального» як способу побудови наднаціональних утворень шляхом вільної домовленості між державами [23, с. 94].

Дж. Сорос визначає «світову систему» як таку, що поступово руйнується через низку фінансових криз [24, с. 246]. Він називає «процес творення Європейського союзу» «гігантським експериментом в соціальній інженерії». На його думку, цьому процесу притаманна невизначеність, а інтеграція супроводжується складнощами. Остання ініціюється політичною елітою, але поза підтримкою мас. Ідея «єдиної Європи» була надзвичайно привабливою, особливо в сучасних умовах [24, с. 247], однак у сфері зовнішньої політики Європейський союз не досяг значних успіхів. Зовнішня політика й досі підкоряється інтересам окремих країн [24, с. 249]. Така політична програма, що пропагує процвітання єдиного етносу є неприйнятною для представників інших етнокультурних цивілізацій, що протиставляють західному світові розмаїтий набір етнокультурних форм.

Х. Арендт попереджає сучасників про загрозу тотальної експансії існуючих етнокультурних спільнот. На її думку, різні національні уряди невдоволено спостерігали за наростанням тенденції до перетворення бізнесу на політичне питання й ототожнення економічних інтересів порівняно невеликої групи з національними інтересами як такими. Але єдиною альтернативою експорту влади здавалася свідомо поступка значної частини національного багатства. Тільки шляхом експансії національних засобів примусу можна було раціоналізувати потік інвестицій за кордон і реінтегрувати до економічної системи нації скажені спекуляції з надлишковим капіталом, що спонукали ризикувати всіма заощадженнями. [25, с. 180].

Доктрина необмеженої експансії, яка сама лише й здатна здійснити мрію про необмежене накопичення капіталу й призводить до безцільного нагромадження сили, майже унеможливує створення нових політичних утворень, що до настання доби імперіалізму завжди було результатом завоювання. Насправді її логічним наслідком є руйнування будь-яких існуючих етнокультурних спільнот – як у переможених народів, так і народу метрополії. Адже будь-яка політична структура, стара чи нова, залишена напризволяще, створює стабілізуючі сили, що заважають безперервному перетворенню й розширенню [25, с. 181]. «Тоталітарна епоха» найбільш гостро репрезентує суперечності між етнокультурними цивілізаціями й ставить під загрозу існування людської цивілізації загалом. Значення терміну «цивілізованість» стає розмитим, адже ним починають маніпулювати в угоду Заходу, який самотужки включив себе в ранг «цивілізованого етносу», причому інші представники світової спільноти не мають права стверджувати протилежне.

На думку Б. Маркова, у свідомості сучасної цивілізованої людини зіштовхуються дві відмінні історичні традиції. Одна відображає цінності, потреби й уявлення, що формують ядро ідеї людини, яка постає корпусом гуманітарного знання. Інша ж репрезентує техніку раціональної маніпуляції штучно створеними структурами. Співвідношення історичного світу людини й технічних штучних систем є конфліктним за характером й усвідомлюється в якості дилеми: чи то культура визначається духовними традиціями самосвідомості людини, чи то об'єктивною логікою й технічними можливостями науки [26, с. 42]. Тобто, на перший план виступає проблема суперечності між «цивілізованістю» й «культурністю» етнокультурних цивілізацій, де основним «арбітром» виступає історія.

На нашу думку, найбільш плідно розглянув цю проблему Р. Арон. Він підкреслює, що дві помилки Заходу, очевидно протилежні, але по суті пов'язані між собою, лежать

в основі обоження історії. Історичне існування, таке, яке по-справжньому пережите, протистоїть індивідуумам, гуртам, націям, що захищають інтереси чи несумісні ідеї [27, с. 120]. Помилки, пов'язані з абсолютизмом і релятивізмом, однаково відкидаються логікою ретроспективного знання людських фактів. Історик, соціолог, юрист добувають «поняття» з діянь, інституцій, законів. Вони не розкривають «сенсу» всього. Історія не абсурдна, але ніщо живе не схоплює її останнього «сенсу» [27, с. 120-121]. Історія, однак, стає такою ж маніпулятивною технологією, як і політичні. Її переписують в угоду політиків, її фальсифікують і викривляють.

П. Рікбор розуміє світ набагато ширше, ніж той, який зазвичай називають світом техніки. На його думку, історія техніки та винаходів утворює єдину історію, історію в однині, у створенні якої беруть участь генії різних народів та індивіди, які в ній забуваються і з нею зливаються [11, с. 88]. Історія постає накопиченням слідів, нашаруванням й осадам людських творінь, відокремлених від їхніх авторів, доступним для впровадження у життя капіталом [11, с. 89], який використовується сучасними монополістами влади не за істинним призначенням, в ім'я рівноправ'я культур, покращення умов життя людства чи вирішення нагальних екологічних проблем, а навпаки, у вигляді прогресистських проєктів, де цінність прогресу залишається абстрактною цінністю – велетенською симуляцією.

Хоча П. Рікбор називає людську цивілізацію «єдністю», вважаючи, що певна єдність пам'яті й певна єдність проєкту збирає людей у часі й разом із тим визначає належність цих людей до того самого цивілізаційного «простору» і, в результаті, серцем цивілізації є глобальне бажання жити одним стилем життя, він однак підкреслює, що необхідно остерігатися, щоб не зводити ці конкретні оцінки до абстрактної таблиці цінностей [11, с. 92]. П. Рікбор, перш за все, занепокоєний тим, що історичний дискурс в якості суб'єктивного нарративу постає чимось усередненим між істиною та вимислом, а тому він легко піддається фальсифікації. Це дійсно відбувається в умовах сучасності, коли цивілізаційний підхід до історії замінюється цивілізаторським, в рамках якого історичні факти і події тлумачаться в залежності від політичного «замовлення» та швидкої передачі естафети влади з «одних рук у інші», в результаті чого майбутній проєкт цивілізації європейського типу постає збіднілим з точки зору людського досвіду й соціальної взаємодії різноманітних типів локальних та етнокультурних цивілізацій.

М. Бердяєв прогнозував внутрішній апокаліпсис історії, який тлумачився ним не лише як одкровення про кінець світу. Він став також одкровенням про події всередині історії, про внутрішній суд над історією. Існування людини в цьому світі постало б історичним існуванням. Воно є історією, яка виявилася трагічною сутичкою між «особистим», «над-особистим» і «до-особистим». Історія ніколи не розв'яже конфлікт між особистістю і суспільством, особистістю і культурою, особистістю і масою, між якістю і кількістю. В ній діють особистості, в ній проявляється індивідуальне. Історія має сенс і визнання сенсу історії належить християнству [28, с. 481-482], адже для християнства будь-яка людська душа є більш цінною і більш значимою, ніж уся історія, разом із своїми імперіями, війнами, «розквітами» цивілізацій, переворотами. Саме тому й є необхідним зрив історії та суд над історією [28, с. 483]. Тут закладено ідею про пошук істинного «сенсу» історії, що втрачається через хаотичний перебіг інтерпретацій.

Визнання ситуації зростання кількості смислів змушує говорити про наявність контурів інформаційного суспільства. Однак знову йдеться перш-за все про історичний вибір західного світу, де в елітному клубі «золотого мільярду» в умовах ізоляції від іншої частини світу існуватиме європейська етнокультурна цивілізація. Людина в таких умовах стає ніби «пацієнтом» для держави, що може маніпулювати нею й направляти її. Людина отримує лише ілюзорні свободи.

Ж. Бодріяр вказує на «імплозію» смислу в засобах масової інформації. Він говорить: «ми перебуваємо в світі, в якому дедалі більше інформації і дедалі менше смислу» [29, с. 117]. Він висуває три гіпотези: 1) або інформація продукує смисл (негентропічний чинник), але їй не вдається компенсувати раптову втрату значення в усіх сферах; 2) або інформація не має нічого спільного із значенням; 3) або між двома явищами існує чіткий та необхідний взаємозв'язок, тією мірою, якою інформація прямо руйнує або нейтралізує смисл і значення [29, с. 117-118].

Європейська цивілізація історично втомлена постійними зусиллями зберегти владу, капітал та свій імперський дух, тому вона поступово втрачає потенціал могутності й занепадає. Отже в неї залишається лише два варіанти виходу із кризи. Перший полягає у необхідності приховати свою слабкість, яка проявляється на всіх рівнях соціального життя, зокрема на політичному й економічному. Так, Ж. Бодріяр зазначає, що внаслідок невідомо якого ефекту Мьобіуса репрезентація також обернулася проти себе самої, й увесь логічний світ політичного припиняє існувати, залишаючи місце безкінечному

світові симуляції. Цьому світові, для нас ще невідомому, із згубним вигином, чинять шалений опір [29, с. 215].

Ж. Бодріяр вбачає кризу європейської цивілізації у духовному занепаді всіх інстанцій, всіх осей вартості, всієї аксіології, в тому числі політичної. Все це постає «агонією та апогеєм капіталу» [29, с. 216]. Він підкреслює, що в оточенні симулякра вартості і фантома капіталу та влади ми «набагато беззахисніші та безпорадніші, ніж тоді, коли нас обмежує «закон» вартості та товару, без яких система виявилася здатною включити в себе свою власну смерть...» [29, с. 217]. Місія Заходу – підпорядкування інших культур [19, с. 30].

В свою чергу, М. Фуко, в своєму есе «Палаючий розум», досліджує феномен безумства як такий, що змінюється з перебігом історії. «Безумство» набуває певного змісту в європейській культурі, спричиняє втрату «сенсу» буття. На думку М. Фуко, це може мати як позитивні, так і негативні наслідки. Так «безумство» може бути прекрасним «сховищем» сенсу. При цьому, «сховище» є не стільки запитом, скільки фігурою, що утримує й «підвищує» сенс, встановлює деяку порожнечу, в якій виникає ще не здійснена можливість існування інших сенсів (і так до безкінечності). «Безумство» відкриває недоліки цього сховища і знаходить ту порожнечу, де мова і мовлення, зумовлюючи одне одного, формуються, виходячи одне з одного й нічого одне одному не говорять. Західне ж «безумство» втратило мовний характер, оскільки перетворилося в подвійну мову – тобто мовну матрицю, яка ні про що не говорить [30, с. 144-145].

Складна система економіки, зокрема, американської, що здатна миттєво збільшувати обсяги капіталу, за рахунок спекуляцій на ринку акцій, біржових махінацій та «приписування» процентів зросту капіталовкладень, виявилася фіктивною. П. Кругман називає її «великою брехнею» і робить висновок, що високотехнологічні фірми, так само, як і акції провідних компаній із блискучим майбутнім є смертними. Тому, сьогодні необхідно розуміти, що стрімкий рух технологічного прогресу, який сприяв виникненню із порожнечі великих корпорацій, може призвести до того, що життя цих компаній «під сонцем» може бути надзвичайно коротким [31, с. 81]. Процес «маскування» негативних проявів західного способу життя є спробою залучення зовні резервних джерел капіталу і технологій.

Ознаки кризи європейської цивілізації особливо гостро проявляються на духовному рівні у вигляді поступового вичерпання моральних і світоглядних цінностей. Врешті, другим варіантом збереження Заходом свого статусу «володаря» є процес підкорення етнокультурних цивілізацій, локальних культур, держав, що йому протистоять, поглинання їх наукового потенціалу й запозичення позитивного життєвого досвіду. Саме у пануванні проявляється істинність європейської етнокультурної цивілізації та її смисл. Багатонаціональне суспільство нового типу, яке пропагують західні студії під гаслами нових можливостей і виключних матеріальних благ, приховує ситуацію асиметричного доступу «інших» до важелів влади, сфер інформації і знань.

Отже, затвердження права голосу й ідентифікація власних культурних цінностей етнокультурними цивілізаціями, з одного боку, є їх викликом глобалізації. Сюди слід включити Китай, Індію, Японію, арабський Схід, Росію та інших. Однак, з іншого боку, вплив сучасних соціокультурних трансформацій є настільки інтенсивним, що всередині кожної з етнокультурних цивілізацій можна спостерігати дифузні процеси взаємопроникнення цінностей, зміни стереотипів мислення. Інформаційне суспільство сприяє появі нової культури, яка відображає конфліктність і суперечливість процесу соціалізації й ті загрози, які приховані в ньому і, які найбільш адекватно можна оцінити лише в процесі аналізу історичного досвіду.

Етнокультурні цивілізації як певні системи організації й розвитку людської життєдіяльності включають способи виробництва, взаємодії з природою, міжособистісного спілкування, пізнання й духовної творчості. В їх основі закладено програми, які базуються на традиціях повсякденності. Ці традиції закріплюються в мові, міміці й жестах, в моді, манерах, житлі. Вони виступають основою етичних, естетичних і взагалі життєвих розбіжностей, на основі яких здійснюється пізнання й оцінка оточуючого світу. Ці розбіжності визначають національну ідентичність (в формі диференціації «свого-чужого»), ставленню до суспільства і держави, до роботи і розваг, до життя і смерті, до природи і людини.

Дослідження проблем розвитку і становлення етнокультурних цивілізацій, локальних культур у контексті постмодерністського підходу передбачає наявність багатоманітності варіантів тлумачення етнокультурних процесів і явищ. В межах постмодерністського підходу сучасні етноцивілізаційні процеси перетворюють і змінюють мистецтво, сприяють перегляду ролі й призначення автора й митця. Так, на думку У. Еко, «цивілізація»

сучасного роману пропонує історію, в якій читач переміщується в непередбачувану природу «того, що станеться», а отже, стає свідком винахідливості сюжету. Події в ньому не відбуваються «перед» оповіданням, вони відбуваються в «той час, як» про них розповідають, і переважно навіть автор не знає, що станеться далі [32, с. 161]. Таким інструментом, що тлумачить культуру й цивілізацію і репрезентує їх у знятому вигляді виступає історія.

Цей підхід застосовується для визначення нового типу майбутнього – модернізації етнокультурних спільнот із збереженням власної ідентичності. Світ як цілісна система динамічно реструктуризується й набуває обрисів «впорядкованого хаосу». Синергетичні тенденції, що проявляються в цьому світі, впливають і на світову спільноту як надзвичайно складну систему, кожен з елементів якої має багато вимірів. У цьому контексті етнічне відродження є процесом еволюційної динаміки. Так, поступово руйнується усталений соціокультурний порядок, форматується нова система відносин між етнокультурними цивілізаціями.

Висновки. Через дослідження соціокультурних, етноцивілізаційних змін встановлено співвідношення лінійних та нелінійних тенденцій у цивілізаційному поступі світової історії. Виявлено наслідки зіткнення етнокультурних цивілізацій через аналіз закономірностей загальноцивілізаційного розвитку. Обґрунтовано специфіку розвитку етнокультурних цивілізацій у постісторії.

Етнокультурна цивілізація формується внаслідок взаємодії та вироблення спільної для всіх представників етнокультурної спільноти системи цінностей, обумовленої політичними, економічними, культурно-історичними, соціокультурними потребами. Термін «етнокультурна цивілізація» визначено як поліетнічна соціокультурна система, носіями якої є етнічні спільноти, етонаціональні утворення, локальні культури і цивілізації. Така полікультурна система є поєднує в собі різні засади: загальноцивілізаційні, локальноцивілізаційні, культурні, етнопсихологічні, інформаційні тощо. В широкому значенні етнокультурну цивілізацію можна визначити як сукупність властивих етносам способів, елементів, структур життєдіяльності, що забезпечують їх збереження і розвиток і виконують самоідентифікуючу функцію. Етнокультурні цивілізації є логічними системами реальних цінностей і вибудовуються в будь-якій послідовності. Такі моделі як системи взаємовідношень всіх шарів історичного процесу певного часу і простору є структурованим цілим, що вимагає як стадіального, так і полілінійного бачення. Тому етнокультурні цивілізації слід розглядати з позицій соціальної філософії та культурології. Це дозволить уникнути нівелювання значення терміну та його одностороннього тлумачення. Розуміння етнокультурної цивілізації не збігається за змістом із поняттям «суспільно-економічна формація», «суспільство», «глобальна цивілізація».

Процес формування етнокультурних цивілізацій не завершений. Важливим завданням етнокультурної цивілізації є збереження самототожності (етнокультурної ідентичності). Сучасний світ в умовах активізації глобалізаційних процесів постає всепланетарним поєднанням різноманітних культур і цивілізацій, які тісно взаємодіють.

Етнокультурна цивілізація формується в процесі глобальних змін сучасної світової історії: розвитку та взаємодії культур і локальних цивілізацій в соціокультурному просторі; усвідомлення етносами власної самоцінності. Внаслідок цієї взаємодії вироблено спільну для всіх представників етнокультурної спільноти систему цінностей, обумовлену політичними, економічними, культурно-історичними, соціокультурними потребами. В етнокультурній цивілізації найповніше відображена сутність сучасного стану культури як складного поєднання етносів і світоформуючих парадигм.

Деякі локальні цивілізації й етнічні культури «розчиняються» в інших, деякі зазнають трансформацій, що й веде до самознищення. З іншого боку процес «зіткнення» є природною взаємодією етнокультурних цивілізацій, де «конфлікт» виступає розвитком. Упровадження в практику моделі «культурного плюралізму» призвело до повної децентралізації світового співтовариства. З іншого боку процес «зіткнення» є природною взаємодією етнокультурних цивілізацій, де «конфлікт» виступає причиною розвитку. Процеси їх «зіткнення» існували в різні періоди часу. В основі протистояння сучасних етнокультурних цивілізацій лежить конфлікт цивілізаційних векторів «Схід-Захід». Проблема «зіткнення» цивілізацій може бути розглянута і як діалог культур, народів, цивілізацій.

Лінійні та нелінійні тенденції проявляються в процесі розвитку й формування нового багатополосного соціокультурного середовища, де співіснують різні культурно-цивілізаційні та етнокультурні виміри. Лінійність проявляється в кожній етнокультурній цивілізації, що розвивається. В світовій історії одночасно співіснують різні етнокультурні цивілізації і, разом з тим, вони репрезентують різні соціально-історичні континууми. Наявність етнокультурних цивілізацій у просторі свідчить про нелінійність чи вияв полілінійності. Феномен нелінійності є багатоаспектним, він виявляє складний характер

зв'язків між системоутворюючими елементами етнокультурних цивілізацій: політичними, економічними, культурними, релігійними та вказує на протилежні світоглядні традиції. Етнокультурні цивілізації розвиваються циклічно і взаємодіють між собою. Вони виступають складними соціокультурними системами, в основі яких етноси та їх об'єднання сприяють формуванню цілісної структури.

Бібліографічні посилання:

1. Бердяев Н. А. Философия свободы / Н. А. Бердяев; [сост., вступ. ст. и комм. В. В. Шкоды; Худ.-оформ. Б. Ф. Бублик]. – Харьков : Фолио; М. : ООО «Изд-во АСТ», 2002. – 736 с. – (Серия «Вершины человеческой мысли»).
2. Висоцька Н. Виклики розмаїття : яким бути багатокультурному сценарію для України / Н. Висоцька // Агора. Подолання розбіжностей. – розвиток особливостей. Вип. 4. – К. : Стило, 2006. – С. 5-11.
3. Горбачов М. С. Грани глобализации : Трудные вопросы современного развития / М. С. Горбачов [и др]. – М. : Альпина Паблишер, 2003. – 592 с.
4. Блинов А. С. Национальное государство в условиях глобализации: контуры построения политико-правовой модели формирующегося глобального порядка / А. С. Блинов. – М. : МАКС Пресс, 2003. – 149 с.
5. Гіденс Е. Нестримний світ: як глобалізація перетворює наше життя / Е. Гіденс. – К. : Альтерпрес, 2004. – 100 с. – (Серія «Сучасна гуманітарна бібліотека»).
6. Стігліц Дж. Глобалізація та її тягар / Дж. Стігліц; [пер. з англ. А. І. Іщенко]. – К. : Вид. дім «КМ Академія», 2003. – 252 с.
7. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура / М. Кастельс; [пер. с англ. под науч. ред. О. И. Шкаратана]. – М. : ГУ ВШЭ, 2000. – 608 с.
8. Наталуха В. В. Трудный диалог внутри общечеловеческой цивилизации / В. В. Наталуха // Диалог цивилизаций: нові принципи організації світу : Матеріали Всесв. конференції. Київ, 24. 05. 2002 р. – К. : МАУП, 2002. – С. 73-84.
9. Колесников А. С. Философская компаративистика и диалог культур: материалы симпозиума [«Россия и Грузия : диалог и родство культур»], (Санкт-Петербург, 2003) / А. С. Колесников // Сб. Вып. 1 / под ред. Парвания. – СПб : Санкт-Петербургское философское общество, 2003. – С. 185-205.
10. Цивилизационная структура современного мира. Кн. 1. Мусульманско-афразийская и индийско-южноазиатская цивилизации / [под ред. Ю. Н. Пахомова, Ю. В. Павленко]. – К. : Наукова думка, 2008. – 544 с.
11. Рікьор П. Історія та істина / П. Рікьор; [пер. із фр. В. Шовкуна]. – К. : Видавничий дім «КМ Академія», Університетське вид-во «Пульсари», 2001. – 396 с. – (Серія «Християнські філософи»).
12. Дельоз Ж. Логика смысла. *Theatrum philosophicum* / Ж. Дельоз, М. Фуко; [пер. с фр]. – М. : «Раритет»; Екатеринбург : «Деловая книга», 1998. – 480 с.
13. Після філософії: кінець чи трансформація? / [упоряд. : К. Байнес та інші]. – [пер. з англ] – К. : Четверта хвиля, 2000. – 432 с.
14. Фукуяма Ф. Конец истории и последний человек / Ф. Фукуяма. – М. : ООО «Изд-во АСТ : ЗАО НПП «Ермак», 2004. – 588, [4] с.
15. Уэбстер Ф. Теории информационного общества / Фрэнк Уэбстер; [пер. с англ. М. В. Арапова, Н. В. Малышиной]; под. ред. Е. Л. Вартановой. – М. : Аспект Пресс, 2004. – 400 с.
16. Яковец Ю. В. Глобализация и взаимодействие цивилизаций / Ю. В. Яковец. – М. : ЗАО «Изд-во «Экономика», 2003. – 441 с.
17. Кісь Р. Глобальне, національне, локальне / Роман Кісь. – Л. : Літопис, 2005. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.litopys.lviv.ua/catalog/kyltorologija_5html.
18. Розин В. М. Типы и дискурсы научного мышления / В. М. Розин. – М. : Эдиториал УРСС, 2000. – 248 с.
19. Глобальный дискурс : [сборник статей / науч. ред. Л. Савина]. – Сумы : ИТД «Универсальная книга», 2003. – 142 с.
20. Бжезинский Зб. Выбор. Мировое господство или глобальное лидерство / Зб. Бжезинский; [пер. с англ]. – М. : Международные отношения, 2006. – 288 с.
21. Сорос Дж. О глобализации / Дж Сорос; [пер. с англ. А. Башкирова]. – М. : Изд-во Эксмо, 2004. – 224 с.
22. Саїд Е. Культура й імперіалізм / Е. Саїд. – К. : Критика, 2007. – 608 с.
23. Мартен Д. Метаморфози світу: Соціологія глобалізації / Домінік Мартен, Жан-Люк Мецжер, Філіп П'єр; [пер. з фр. Є. Марічева]. – К. : Вид. дім «КМ Академія», 2005. – 302 с.
24. Сорос Дж. Кризис мирового капитализма. Открытое общество в опасности / Дж. Сорос; [пер. с англ] – М. : ИНФРА-М, 1999. – XXVI. – 262 с.
25. Арндт Х. Джерела тоталітаризму / Х. Арндт; [пер. з англ. В. Верлока, Д. Горчаков]. – К. : Дух і Літера, 2002. – 539 с.
26. Наука в культуре / [под ред. В. Н. Поруса]. – М. : Эдиториал УРСС, 1998. – 384 с.
27. Арон Р. Опій інтелектуалів / Р. Арон; [пер. з фр. Г. Філіпчук]. – К. : МП Юніверс, 2006. – 272 с.
28. Бердяев Н. Русская идея / Н. Бердяев. – М. : Эксмо; СПб. : Мидгард, 2005. – 832 с.
29. Бодріяр Ж. Симулякри і симуляція / Ж. Бодріяр; [пер. з фр. В. Ховхун]. – К. : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2004. – 230 с.
30. Юнг К. Г. Матрица безумия / Карл Густав Юнг, Мишель Фуко. – М. : Алгоритм, Эксмо, 2006. – 384 с.
31. Кругман П. Великая ложь / П. Кругман. – М. : ООО «Изд-во АСТ», 2004. – 474, [6] с.
32. Еко У. Роль читача. Дослідження з семіотики текстів / У. Еко; [пер. з англ. Мар'яни Гірняк]. – Львів : Літопис, 2004. – 384 с.

Харченко С. П. Етнокультурные цивилизации в контексте разворачивания глобализационных процессов.

Показано, що ідея взаємодіяння і рівноправія етнокультурних цивілізацій приймає різні форми в процесі історичного розвитку людства. На сучасному етапі розвитку ця проблема приймає особливе наукове значення, а на практиці реалізується в міжнародних рухах і організаціях. Їх діяльність тісно пов'язана з глобалізаційними перетвореннями. Останні стають причиною появи не тільки позитивних, але і протилежних деструктивних тенденцій в геополітичному просторі. Нації, етноси, культури захищають свою ідентичність будь-якою ціною і не завжди мирним способом. Внаслідок цього фактично порушуються форми і принципи рівноправія націй, народів. З цього моменту виникає необхідність теоретичного переосмислення підходів до проблеми функціонування, розвитку соціокультурних, етноцивілізаційних образів в єдиному світовому просторі.

Доказано, що нерівномірність світового економічного розвитку в майбутньому буде тільки посилюватися і, як наслідок, поставити під загрозу достатньо нестійке єдинство світової спільноти.

Взгляд на глобалізацію, як на інтегральну суму процесів, найбільш адекватно відображає вплив цього явища (як творчий, так і руйнівний) на діяльність людей. Все більш чітко прослідковується справжнє її обличчя – бажання західного світу, включаючи США, контролювати цей процес. Безсумнісно, саме Захід виступає головним проповідником глобалізації, але він не визначає її напрямки і результати, глобалізація – це нерівномірний і суперечливий процес.

Ключові слова: етнокультурні цивілізації, глобалізаційні процеси, общецивілізаційний процес.

Kharchenko S. Ethnocultural civilizations in the context of the globalization processes development.

The idea of cooperation and equality of ethnocultural civilizations takes different forms in the historical development of mankind. At the present stage of development, this problem is of particular scientific value, but in practice it is implemented to the international movements and organizations. Their activities are closely linked to globalization transformations. They contribute not only to positive, but also to opposing destructive tendencies that take place in the geopolitical space. Nations, ethnic groups, cultures defend their identity at any cost and not always peacefully. Actually the rules and principles of equality of nations and ethnic groups are violated. That is why it is necessary to find out other theoretical approaches to the problem of functioning, social and cultural development of ethnocivilized entities in a single world space.

In the future the uneven global economic development will be more intensive and that endangers rather fragile unity of the international community.

The view on globalization as the cumulative sum of the processes reflects the most adequate impact of this phenomenon (both creative and destructive) on the activities of people. Its true face becomes clearer – it is the desire of the Western world, including the U. S., to control the whole process. It is not correct to identify globalization with Westernization or Americanization. Certainly, the West guides the process of globalization, but it does not determine its directions and results, globalization is uneven and contradictory process.

New impetus to the analysis of the phenomenon of civilization and culture in the context of the historical development of humanity are associated with the emergency of global problems. The idea of civilization as a way of mankind existence becomes new today.

So ethnocultural civilization also arises as the system that opposes itself to all other similar or alternative systems. Therefore, its awareness of own unity and identity is a reflection of complementarity as subconscious feeling of mutual sympathy and people totality. Each of the ethnocultural civilizations, in turn, interacts with the landscape and technosphere. These links are not random and depend on the nature of adaptation and the level of development of ethnic groups as productive forces.

Ethnocultural civilizations as any other distinctive civilizations can not be unified. At present they demonstrate an act of their violent involvement to the single standard sample of the development – «Eurocentric» and «Post historic». This attempt was unsuccessful. An alternative to these models is the civilizational approach to history, which is the other point of view, compared to formation approach. They do not negate each other, but look different because they pose to history different questions. The theory of «end of history» reflects the real attitude of the Western world to the representatives of other cultures. History seeks the approval of liberal democracy of the industrialized countries, which raises its end.

Many states however do not seek integration and want to preserve its «face», indicating that the polarization of opinions about the concept of «the end of history» becomes more intensive. All the above approaches are associated with the idea of belonging to a new type of society to «Post history».

Keywords: ethnocultural civilization, globalization, general civilizational process.

Надійшла до редколегії 28.02.2013 р.

УДК 316. 77:1 (091)

Ю. В. Харченко

Кіровоградський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка

СПЕЦИФІКА ВПЛИВУ ГРАВІТАЦІЇ НА ПРОЦЕС ФОРМУВАННЯ ІНФРАСТРУКТУРИ

Показано, що «онтос» як центральна філософська категорія безумовно представляє особливий інтерес для більшості сучасних дослідників у сфері філософського знання. Цей термін репрезентує різні значення, пов'язані з численними трактовками реальності. Остання є багатоаспектною й багатовимірною. Це – універсальна інфраструктура де розгортаються фізичні, хімічні, біологічні, геологічні, соціальні, психічні, духовні процеси.

Підтверджено, що сингулярність, яка вибухнула, стала початком для формування універсальної інфраструктури Всесвіту. Подібна інфраструктура – це фундамент для існування всього. Це – мегакомплексна робота, яка стала можливою через колосальні затрати енергії, яка вже здійснилася й продовжує здійснюватися з метою утворення всіх зв'язків та їх припинення, конструювання все